

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Killu Issak

**TÄISKASVANUTE NARRATIIVID KONFLIKTIDEST ROMANTILISTES
SUHETES: OHVRI JA SÜÜDLASE PERSPEKTIIVID**

Uurimistöo

Juhendaja: Anni Tamm

Läbiv pealkiri: Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

Tartu 2024

**Täiskasvanute narratiivid konfliktidest romantilistes suhetes: ohvri ja süüdlase
perspektiivid
Kokkuvõte**

Uurimuse eesmärk oli välja selgitada, kuidas inimesed kogevad romantilistes suhetes konflikte ohvri ja süüdlase perspektiividest ning millised erinevused ilmnevad käitumise, emotsioonide ja vaimsete seisundite kirjeldamisel vastavalt sellele, millist rolli nad endale konfliktides omistavad. Valimi moodustas 67 täiskasvanud meest ja naist. Osalejatel paluti esitada kaks lugu konfliktidest, kus ühes tundi end ohvrina ja teises süüdlasena. Tulemused näitasid, et ohvri ja süüdlase vaatepunktist erinevad oluliselt käitumise ja emotsioonide kirjeldused. Süüdlasena keskenduti rohkem enda käitumisele, samas kui ohvrina kirjeldati rohkem teise osapoole käitumist. Emotsioonide osas leiti, et ohvri perspektiivist keskenduti rohkem enda emotsioonidele, samas kui süüdlasena keskenduti rohkem teise osapoole emotsioonidele. Vaimsete seisundite kirjeldamine ei erinenud ohvri ja süüdlase perspektiivides. Uurimustulemused täiendavad varasemaid uurimusi ohvri ja süüdlase perspektiivide erinevustest ning pakuvad praktilisi suuniseid ja panuse romantiliste suhete konfliktide paremaks mõistmiseks.

Märksõnad: konfliktid, konfliktinarratiiv, ohvri perspektiiv, süüdlase perspektiiv, käitumine, emotsioonid, vaimsed seisundid.

Adult Narratives of Conflict in Romantic Relationships: Perspectives of Victim and Perpetrator

Abstract

The aim of the study was to find out how people experience conflicts in romantic relationships from the perspectives of the victim and the perpetrator, and what differences appear in describing behavior, emotions and mental states based on the role they assumed in the conflicts. The sample consisted of 67 adult men and women. The participants were asked to present two stories about conflicts, one where they perceived themselves as the victim and another where they perceived themselves as the perpetrator. The results revealed notable differences in the descriptions of behavior and emotional responses between the victim and perpetrator perspectives. Respondents tended to focus more on their own behavior as perpetrators, whereas the behavior of the other party was described in greater detail as victims. Regarding emotions, it was found that from the perspective of victims, there was more focus on one's own emotions, while as a perpetrator, there was more focus on the emotions of the other party. However, descriptions of mental states did not significantly differ between the victim and perpetrator perspectives. The research findings complement previous studies on the differences between victim and perpetrator perspectives and provide practical guidance and contributions to better understanding conflicts in romantic relationships.

Keywords: conflicts, conflict narrative, victim perspective, perpetrator perspective, behavior, emotions, mental states.

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

Konfliktid on loomulik osa inimeste igapäevasest omavahelisest suhtlusest. Konfliktide olemus seisneb eriarvamustes ja vastanduvates seisukohtades, kus lahenduse leidmine sõltub mitmetest teguritest, sealhulgas suhetest, individuaalsest arengust, sotsiaalsetest oskustest ning konfliktide mõistmine ja nende konstruktiivne lahendamine on oluline osa inimeste suhete ja isikliku arengu edendamisel (Laursen jt, 2001). Siinne uurimistöo keskendub täiskasvanute konfliktinarratiividele romantilistes suhetes. Kuigi konfliktide põhjusi ja nende lahendamist on põhjalikult uuritud, on ohvri ja süüdlase perspektiivide erinevused seni jäänud vähe uurituks. Seetõttu on siinse uurimuse eesmärk välja selgitada, kuidas inimesed kogevad konflikte enda lähedastega ohvri ja süüdlase perspektiividest, uurides täpsemalt käitumise, emotsioonide ja vaimsete seisundite kirjeldamise erinevusi ohvri ja süüdlase perspektiivides.

Konfliktid romantilistes suhetes

Lähtun enda töös järgnevast konflikti definitsioonist: konflikt on lahkeli, kus konflikti osapoolte huvid, väärtused, hoiakud ja/või eesmärgid ei lange kokku (Laursen & Hafen, 2010). Konflikti olemust inimsuhtes saab kirjeldada kui keerukat nähtust, mis võib olla nii ebameeldiv kui ka vajalik. Konflikti mõistmiseks on oluline mitmetahuline sügavam analüüs, arvestades, kuidas see mõjutab individuaalset kohanemist ja suhete dünaamikat (Laursen & Hafen, 2010). Dunn (2004) kirjeldab, kuidas konfliktide uurimine ning see, kuidas inimesed konflikte tõlgendavad, on oluline, sest konfliktidel on märkimisväärne mõju inimestele. Konfliktid ei ole mitte ainult negatiivsed sündmused, vaid pakuvad ka võimalusi õppimiseks. Konflikt võib soodustada heaolu, sest eriarvamused võivad aidata kaasa vaimse tervise ja sotsiaalse kohanemise parandamisele, pakkudes võimalusi isikliku eneseväljenduse edendamiseks ning suhtlemisalaste koostööoskuste täiustamiseks (Dunn, 2004). Laursen ja Hafen (2010) tõid samuti välja konflikti positiivseteks tulemusteks, näiteks suurenenud autonoomia ja individuaalsuse ning paremad sotsiaalsed oskused ja sotsiaalsed kognitiivsed võimed. Negatiivseteks konflikti tulemusteks on aga välised ning sisemised probleemid, stress ja selle mõju tervisele.

Siinses uurimistöös uuritakse konfliktinarratiive just romantilistes suhetes. Selleks on erinevaid põhjuseid. Arygle ja Furnham (1983) toovad välja, et konfliktid esinevad kõige tihedamini abieludes ja paarissuhtes, kuna need suhtevormid on intensiivsemad, eristudes teistest uuritud suhetest, sest mida sagedasem on suhtlus, seda rohkem esineb konflikte. Konfliktid võivad abielusse/lähisuhtesse tuua rahulolu juhul, kui konfliktid on koos partneriga läbi töötatud ja konstruktiivselt lahendatud. On leitud ka positiivne korrelatsioon, mis näitab, et suhetes, kus on rohkem rahulolu, esineb ka rohkem konflikte, ning mida lähedasem on suhe, seda

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

intensiivsemad võivad konfliktid olla (Argyle & Furnham, 1983). Romantiliste partnerite reaktsioon konfliktides erineb märgatavalt nende käitumisest sõprade või kolleegidega, avaldades rohkemate negatiivsete tõlgenduste, intensiivsemate negatiivsete emotsioonide ning kalduvuse poolest toetada vaenulikke eesmärke ja strateegiaid, sest romantiliste suhete ootused, sealhulgas kirg ja pühendumus, võivad oluliselt mõjutada negatiivseid tõlgendusi konfliktiolukordades ning suurendada viha ja solvumise tundeid võrdselt naiste ja meeste seas (McDonald & Asher, 2013). Kuna romantilistes suhetes esinevad konfliktid tihedamini, avalduvad kergemini ja kaasnevad intensiivsemad emotsioonid ja tunded võrreldes teiste suhtekategooriatega, võimaldab konflikti perspektiivide uurimine romantilistes suhetes luua alusteadmised lähisuuhete konfliktide perspektiivide erinevustest ja seeläbi aidata kaasa tõhusamate lahendusviiside leidmisele ning suuremale rahulolu loomisele romantilistes suhetes.

Seni on konfliktide uurimise puhul keskendunud peamiselt põhjustele ja lahendustele. Näiteks, Laursen ja Hafen (2010) leidsid, et konfliktide põhjused varieeruvad vastavalt suhete kategooriale, lähisuuhetes on peamisteks konfliktide teemadeks lojaalsus ja intiimsus. Feiring jt (2020) tuvastasid romantiliste suhete puhul aga kõige sagedasemaks konfliktiteemadeks puuduliku koosveedetud aja, partneri ebapiisava abi või toe ning kõneleja ja tema partneri käitumisstiili, väärtuste või arvamuste sobimatuse probleemid. Lisaks, hõlmasid konfliktiteemad suhtlemisraskusi perekonnaliikmete või sõpradega, armukadedust ja eneseavaldust. Tamme ja Tõugu (2022) uurimuses olid samuti peamised konfliktiteemad seotud erinevustega väärtustes ja ideedes, suhteprobleemide ning ressursside jaotusega. Konfliktide lahendamise viise romantilistes suhetes saab jagada konstruktiivseks ja destruktiivseks, kus konstruktiivsed lahendusviisid on seotud intiimsemate romantiliste suhetega, samas kui destruktiivsed lahendusviisid on seotud vähem intiimsete ja konfliktsemate suhetega (Simon jt, 2008).

Toodud uuringud romantiliste suhete konfliktiteemadest ja nende lahendusviisidest pakuvad taustasüsteemi, mis selgitab, kuidas konfliktid suhetes avalduvad. Eelnevad uuringud ilmestavad hästi seda, kuidas seni on konflikti teemalistes uuringutes peamiselt keskendutud konflikti põhjustele ja lahendustele. Seega, saan enda uurimuses teha juba sammu edasi ning uurida, kuidas inimesed kogevad ja tõlgendavad konflikte erinevatest vaatenurkadest, täpsemalt ohvri ja süüdlase perspektiividest ning millised erinevused ilmnevad vastavalt sellest, mis roll endale konflikti puhul omistatakse.

Ohvri ja süüdlase perspektiivid

Seni on ohvri ja süüdlase perspektiive vähe uuritud, ent enamikes selle teemalistes uuringutes on leitud erinevusi ohvri ja süüdlase perspektiivide narratiivides (Baumeister jt, 1990; Pasupathi & Wainryb, 2019; Zechmeister & Romero, 2002; Wainryb jt, 2005). Ohvri ja süüdlase perspektiivide uurimine võib aidata paremini mõista osapoolte kogemusi ja suhteid konfliktides, edendades teadmiste arengut konfliktide olemusest ja nende lahendamisest, võimaldades mõista, kuidas inimesed tõlgendavad ja meenutavad konfliktiolukordi vastavalt sellele, mis rolli nad enesele omistavad (Baumeister jt, 1990; Zechmeister & Romero, 2002; Wainryb jt, 2005). Baumeister jt (1990) toovad välja, et süüdlase ja ohvri perspektiividest konstrueeritakse sündmusi üsna erinevalt, kuid inimesed ei tundu olevat teadlikud nendest erinevustest. Peetakse tõenäoliseks, et tõlgenduslike erinevuste märkamata jätmine on oluline tegur isikute vaheliste konfliktide ja viha tekkimisel ning, et ilmselt oleks erinevus väiksem, kui mõistetakse paremini tõlgenduslike erinevusi vastavalt rollidele, mida endale võetakse. Arusaamatused võivad tekkida ka seetõttu, kuna partneritel on sageli keeruline mõista, mida teine osapool mõtleb konflikti ajal ning seega tõlgendatakse teist valesti (Hinnekens jt, 2020). Markus ja Simon (2020) leidsid, et puuduliku koosveedetud aja mainimine oli sagedasem ohvri vaatepunktist, samas kui probleemid abistamise või toetamisega mainiti sagedamini süüdlase vaatepunktist. Ka Baumeister jt (1990) leidsid, et süüdlaste perspektiivist kirjeldatakse, kuidas ohvrid provotseerisid konflikti tekkimist, ent ohvri perspektiivi kirjeldustes teise osapoole provotseerimine ei väljendunud pea kordagi. Lisaks on leitud, kuidas inimesed kahjustavad teisi ja kogevad kahju ning, kuidas need kaks aspekti on omavahel seotud ning mõjutavad moraalset käitumist (Pasupathi & Wainryb, 2019). Süüdlase ja ohvri rollide tõlgendamise võib aga kompleksemaks muuta asjaolu, et ohvri rolli võetakse justkui kergemini omaks, kuna ohvritele omistatakse õigus kaastundele, toetusele ja võimalikule materiaalsele hüvitisele ning seega on ohvri rolli võtmine inimeste jaoks kasulik (Baumeister jt, 1990). Ka Wainryb jt (2005) leidsid, et ohvrid keskendusid pigem vaid enda tunnete ja frustratsioonile.

Zechmeister ja Romero (2002) on leidnud ka andestamise ja mitte andestamise erinevusi ohvri ja süüdlaste perspektiivide narratiivides: inimeste tajud inimeste vahelistest konfliktidest sõltuvad nii nende rollist ohvrina või süüdlasena, kui ka sellest, kas nad on andestanud või mitte. Süüdlased on motiveeritud kujutama konflikte lõppenuna ja eraldiseisvana, ilma püsivate negatiivsete tagajärgedeta ning tajuma oma motiive õigustatuna. Ohvrid seevastu kujutavad konflikte avatuna ja jätkuvana, mis võib olla viis säilitada oma ohvri staatust. Lisaks on leitud, et ootamatu andestus peale tõsisemat konflikti suurendab teise osapoole süütunnet,

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

ootamatu süüdistus aga peale vähem tõsisemat konflikti vähendab süütunnet ning suurendab viha (Gao jt, 2021).

Süüdlase perspektiiviga kaasnev süütunne on ebameeldiv, kuid kasulik emotsioon, mis aitab kaasa enesekontrollile ja suhte intiimsusele (Baumeister jt, 1995). Leith ja Baumeister (1998) on leidnud, et süüaltid inimesed ja süüga seotud lood on seotud parema vaatepunkti võtmisega. Süütunne parandab konfliktide tulemusi ning süütunded võivad mängida rolli suhteid soodustavate empaatiliste mõjude vahendajana. Süütunne väljendab negatiivseid emotsioone, mis on seotud arusaamisega, et on tehtud midagi valesti. Seega, süüaltisus on seotud nii võime kui ka valmidusega arvestada teise vaatenurka. Kui Gao jt (2021) leidsid, et süüdistamine vähendab süütunnet ja suurendab viha, siis McCarthy jt (2022) ei leidnud, et teist osapoolt süüdistades suureneks agressiivne käitumine, kuigi nad seda samuti eeldasid. Süütunne on oluline lüli, mis seob omavahel ohvri ja süüdlase perspektiive, mõjutades inimeste tajusid, emotsioone ja käitumist konfliktiolukordades (Baumeister jt, 1995). Seega, süütundest tulenev võime, mis on seotud laiem perspektiivi võtmise ja empaatia soodustamisega, annab süüdlase perspektiivile kompleksema ja laiem fookusega vaatevinkli. Seetõttu võib ka eeldada konfliktide puhul süüdlase perspektiivist laiemat fookust ehk keskendumist mitte vaid enda, vaid mõlema osapoolte emotsioonide ja vaimsete seisundite kirjeldamisele.

Wainrybi jt (2005) uuringus, mille metoodikast ka mina lähtun siinse uurimuse koostamisel, uuriti ohvri ja süüdlase narratiivide erinevusi konfliktides, kus olid muude narratiivi elementide seas fookuses ka siinses töös uuritavad aspektid nagu emotsioonid ja vaimsed seisundid, ent käitumise asemel uuriti täpsemalt kahjulikku käitumist. Nende töös uuriti kirjeldatud aspekte laste vahelistes konfliktides. Leiti, et süüdlase narratiiv on kompleksem mõlema osapoolte suhtes, samal ajal kui ohvri narratiiv on kompleksne vaid enda perspektiivi suhtes eelnevalt kirjeldatud parameetrite osas. Teises narratiivimeetodiga uuringus, mis käsitles samuti alaealiste isikute konfliktide perspektiive, leidis Posada (2008) samuti erinevused ohvri ja süüdlase perspektiivides, kus olid samuti ohvri jutustused egotsentrilisemad, samas kui süüdlase perspektiivides tulid esile nii ohvri kui ka süüdlase kogemuste kirjeldused.

Käitumine, emotsioonid ja vaimsed seisundid

Kui varem on keskendutud viha, andestamise, moraalse käitumise, süütunde, süüdistamise, häbi aspektidele täiskasvanute ohvri ja süüdlase narratiivides, siis siinse uurimistöö eesmärk on põhjalikumalt uurida emotsioonide, vaimsete seisundite ning käitumise kirjeldusi ohvri ja süüdlase perspektiivides. Selles seisneb ka siinse uurimuse uudsus.

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

Konfliktiolukorras käituvad inimesed paljudel erinevatel viisidel ning konfliktikäitumine on oluline tegur konfliktide ja suhete tulemuste ennustamisel (Caughlin jt, 2006). Lisaks on konfliktikäitumine üks põhjalikumalt uuritud tegureid romantilistes konfliktides, mis on seotud suhte rahulolu, stabiilsuse ja konfliktide lahendamisega (Gottman, 2011). Inimesed kipuvad kirjeldama enda käitumist konfliktides positiivsemalt kui teise osapoole oma (Hinnekens jt, 2020; Tamm & Tõugu, 2022) ning ohvri perspektiivist kirjeldatakse sageli agressiivset käitumist kahjulikumalt kui süüdlase perspektiivist (Baumeister jt, 1990; McCarthy jt, 2022). Uurides täpsemalt kahjustava käitumise erinevusi, leidsid Wainryb jt (2005), et ohvri perspektiivist keskenduti rohkem süüdlase kahjustavale käitumisele, ent süüdlase perspektiivist esines kahjustava käitumise kirjeldamist vähem.

Konfliktides kipuvad inimesed valesti lugema partneri poolt väljendatud emotsioonide tähendust, mis tuleb kalduvusest tõlgendada teise suhtluses negatiivsemat ja kaitsevamat suhtumist kui seal tegelikult võib olla (Hinnekens jt, 2020). Uuritud on negatiivsete emotsioonide erinevust naiste ja meeste vahel romantilistes konfliktinarratiividest, kus leiti, et enesehinnatud viha ja kurbust esines rohkem naiste narratiivides, ent vihaste ning kurbade sõnade kasutamine ei erinenud soo järgi (Feiring jt, 2017). Antud uuringus aga polnud võrdlust, kuidas negatiivsed emotsioonid erinevad süüdlase ja ohvri perspektiividest. Wainryb jt (2005) leidsid aga, et ohvri perspektiivist keskendutakse tugevamalt enese emotsionaalsetele aspektidele, samal ajal kui süüdlased jagavad vähem enese emotsioone ning süüdlase perspektiivist keskendutakse rohkem teise emotsioonidele, samas kui ohvri vaatepunktist ollakse vähem tähelepanelikud või vähem valmis kirjeldama teise inimese emotsioone. Kui inimene võtab enesele ohvri rolli, võib see mõjutada tema emotsionaalset seisundit ning tuua kaasa tugevaid negatiivseid tundeid, nagu viha, kurbus või pettumus (Baumeister jt, 1990). Ohvrite ja süüdlaste mälestused võivad erineda, kuna nende tähelepanu on suunatud erinevatele aspektidele, näiteks võivad ohvrid rõhutada teise poolt tekitatud kahju ja süüdlased võivad rõhutada vabandusi (Leith & Baumeister, 1998).

Vaimsed seisundid hõlmavad endas väljendeid, mis viitavad sisemistele seisunditele, näiteks mõtlemine, uskumine, eeldamine, arusaamine (Lonigro jt, 2021). Nagu ka emotsioonide puhul, kipuvad inimesed ohvri perspektiivist fokuseeruma vaid enda vaimsetele seisunditele ning teiste vaimseid seisundeid eeldama nende käitumise põhjal (Wainryb jt, 2005). Wainryb jt (2005) leidsid, et ohvri perspektiivist rõhutatakse rohkem enda vaimseid seisundeid, samas kui süüdlase perspektiivist võidakse olla rohkem keskendunud ja rõhutada teise osapoole vaimset seisundit konflikti kontekstis. Seetõttu eeldan ka siinses uuringus, et ohvri perspektiivist

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

kirjeldatakse sagedasemalt enese vaimseid seisundeid, ent süüdlase perspektiivist ka teise osapoole vaimseid seisundeid.

Narratiivmeetod

Isiklikud jutustused pakuvad rikkalikku teavet selle kohta, kuidas inimesed mõistavad, tajuvad ja kogevad konflikte, avades subjektiivseid tõlgendusi konfliktidest (McAdams & Pals, 2006). Narratiivianalüüs aitab avada, kuidas inimesed integreerivad erinevaid aspekte oma jutustustesse, olenevalt sellest, kas nad olid konfliktiolukorras süüdlased või ohvrid ning samuti selgitab see, kuidas nad tegelikult tajuvad neid erinevaid aspekte eri vaatenurkadest, näiteks milliseid kavatsusi, emotsioone ja uskumusi nad omistavad spontaanselt endale ja teistele (Wainryb jt, 2005). Siinses narratiivide uurimuses on oluline silmas pidada, et kuigi esitatakse tulemusi ohvri ja süüdlase erinevuste kontekstis, siis pole tegu erinevate inimestega, kus üks on ohver ja teine süüdlane, vaid palutakse igal uuritaval esitada lugu, kus tema tundis end nii ohvrina kui ka süüdlasena (Baumeister jt, 1990). Konfliktide mõistmine ja nende narratiivsete aspektide avamine võib aidata meil paremini aru saada inimeste kogemustest konfliktides ning nende käitumisest ja suhtumisest konfliktiolukorras ning konflikti mõtestamisest.

Uurimuse eesmärk, uurimisküsimused ja hüpoteesid

Uurimistöö eesmärk on välja selgitada sarnasused ja erinevused täiskasvanute romantilistes suhetes esinenud konfliktide kirjeldamises ohvri ja süüdlase perspektiivist. Kuna eelnevas kirjanduses pole ohvri ja süüdlase perspektiivides enda ja teise käitumise sageduse erinevusi uuritud, siis esitan järgmised uurimisküsimused: 1) Kuidas erineb enda käitumise kirjeldamine ohvri ja süüdlase perspektiividest? 2) Kuidas erineb teise käitumise kirjeldamine ohvri ja süüdlase perspektiividest? Emotsioonide ja vaimsete seisundite kirjeldamise kohta püstitan eelnevatele uurimustele tuginedes järgmised hüpoteesid: 1) Ohvri perspektiivist kirjeldatakse enda emotsioone ja vaimseid seisundeid sagedasemalt kui süüdlase perspektiivist; 2) Ohvri perspektiivist kirjeldatakse teise emotsioone ja vaimseid seisundeid vähem kui süüdlase perspektiivist.

Meetod

Valim

Uuringus osales 67 täiskasvanut, kellest 53 olid naised (79%) ja 14 olid mehed (21%), vanuses 20 kuni 80 eluaastat. Osalejate keskmine vanus oli 38,18 eluaastat ($SD = 15,17$). Tegu on mugavusvalimiga.

Protseduur

Andmed kogusin perioodil jaanuar – veebruar 2024. Uurimuse andmeid kogusin internetiuurimuse teel, kasutades UT LimeSurvey keskkonnas loodud küsimustikku. Uuringus osalemise kutset levitasin sotsiaalmeedias erinevatel platvormidel ja gruppides, lisaks saatsin täiendavalt uuringus osalemise kutse linki tutvusringkonnas olevatele isikutele. Keskmine küsimustiku täitmise aeg oli 14 minutit.

Uuringu eetilised aspektid vastavad APA (Ameerika Psühholoogide Assotsiatsioon) eetika komitee juhiste, järgides järgmisi põhimõtteid. Esiteks, tagati osalejate vabatahtlik osalemine, osalemine põhines nende nõusolekul. Teiseks, osalejate konfidentsiaalsust ja anonüümsust hoitakse rangelt, kasutades identifitseerimata andmeid ning tagades, et ühegi osaleja isiklikku teavet ei avalikustata. Vabatahtlikud uuringus osalejad olid informeeritud, et uuringus osalemine on anonüümne.

Mõõtevahend

Uuringu disainimisel võtsin eeskujuks Wainrybi jt (2005) narratiivuuringu. Esmalt esitati osalejale taustaküsimused soo ja vanuse kohta. Seejärel paluti kirjeldada kahte konfliktisituatsiooni, kus ühes olukorras tundis osaleja ennast ohvrina ja teises süüdlasena: *Palun kirjeldage olukorda, mil tundsite, et Teie elukaaslane/poiss- või tüdruksõber/abikaasa tegi või ütles midagi, mille tulemusena tundsite end haavununa/haiget saanuna./Palun kirjeldage olukorda, mil Teie ise tegite või ütlesite midagi, mis haavas Teie elukaaslast/poiss- või tüdruksõpra/abikaasat. Palun valige mõlema loo kirjeldamiseks olukord, mida mäletate väga hästi ning kirjutage sellest kõik, mida Te selle situatsiooni kohta mäletate.*

Küsimuste arusaadavuse testimiseks viisin läbi pilootuuringu, kus osales 4 inimest. Pilootuuringust selgus, et uuringu küsimused olid arusaadavad. Pilootuuringus osalejate vastused olid ammendavad ning küsimusi ja arusaamatusi ei tekkinud.

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

Vastuste kodeerimine

Siinse uuringu kodeerimisskeemi olen loonud Wainrybi jt (2005) narratiivuuringu kodeerimisskeemi põhjal. Kogutud narratiivid kodeeriti Tabel 1s esitatud kodeerimisskeemi alusel. Kodeerisin vastustes järgmisi elemente: jutustaja käitumine, teise osapoole käitumine, jutustaja emotsioonid, teise osapoole emotsioonid, jutustaja vaimsed seisundid, teise osapoole vaimsed seisundid. Kokku kodeerisin 125 lugu: 63 ohvri perspektiivist ja 62 süüdlase perspektiivist. 9 vastust (4 ohvri perspektiivist ja 5 süüdlase perspektiivist) ei saanud kodeerida, sest 3 juhul ei vastanud esitatud konfliktisituatsioon siinse uuringu nõuetele (näiteks kirjeldati konflikti ämma või koduloomaga) ja 6 juhul ei esitatud lugu (näiteks öeldi, et pole esinenud sellist olukorda).

Tabel 1

Narratiivi elementide hindamiseks kasutatavad kategooriad

Narratiivi element	Narratiivi elemendi kirjeldus ja näited
Jutustaja enda käitumise kirjeldus	Jutustaja viited enda käitumisele (ja kõnele) (nt. <i>Ma <u>lükkasin</u> teda; Ma <u>palusin</u> temalt vabandust; Ma <u>karjusin</u> ta peale</i>).
Teise inimese käitumise kirjeldus	Viited teise inimese käitumisele (ja kõnele) (nt. <i>Ta <u>süüdistas</u> mind; Ta <u>lahkus</u> ruumist; Ta <u>ei kuulunud</u> mind</i>).
Jutustaja enda emotsioonide kirjeldus	Jutustaja viited enda tunnetele ja emotsioonidele (nt. <i>Ma olin ta peale väga <u>vihane</u>; Selline suhtumine <u>ärritas</u> mind; <u>Tundsin</u> end väga <u>kurvana</u></i>).
Teise inimese emotsioonide kirjeldus	Viited teise inimese tunnetele. Emotsioonid (a) edastati jutustajale (nt. <i>Ta ütles, et <u>tunneb süüdi</u> end minu üle nalja tegemises</i>); (b) tuletati käitumisest (nt. <i>Ma tean, et ta <u>sai haiget</u>, sest ta nuttis</i>), (c) jutustaja ei osutanud allikale (nt. <i>Ta tundus tõesti <u>vihane</u></i>).
Jutustaja enda vaimsete seisundite kirjeldus	Jutustaja viited enda vaimsetele seisunditele ehk mõtlemisprotsessidele (nt. <i>Ma ei <u>teadnud</u>, et see võib sedasi eskaleeruda ; Ma ei <u>tahtnud</u> öelda midagi, sest <u>teadsin</u>, et see võib riivata ta tundeid; <u>Mõtlesin</u> seda naljana</i>).

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

Teise inimese vaimsete seisundite kirjeldus	Viited teise inimese vaimsetele seisunditele ehk mõtlemisprotsessidele. Vaimsed seisundid (a) edastati jutustajale (nt. <i>Nii et ta helistas mulle järgmisel päeval ja ütles: "See polnud naljakas, aga ma ei saanud aru, et sa tegid nalja, sest ma arvasin, et sa mõtled seda tõsiselt"</i>); (b) tuletatud käitumisest (nt. <i>Ma sain aru, et ta tahtis meelsamini aega veeta kellegi teisega, sest ta ignoreeris mind</i>) või (c) jutustaja ei osutanud allikale (nt. <i>Ta eeldas, et see pole minu jaoks oluline</i>).
--	--

25,4% vastustest on kodeeritud nii uurimistöö autori kui ka juhendaja poolt. Kahe kodeerija vaheline kodeeringute kokkulangevuse protsent oli ohvri perspektiivi erinevate elementide puhul 83,3—100% ning süüdlase perspektiivi erinevate elementide puhul 66,7—91,2%.

Statistiline analüüs

Andmeanalüüsi jaoks kasutasin JASP 0.18.3 andmetöötlusprogrammi. Selleks, et andmeid paremini mõista, teisendasin need esmalt protsentideks. See aitas selgemalt näidata, kui suure osa moodustab üks element kõikide elementide koguarvust. Kuna ei olnud normaaljaotust, kasutasin Wilcoxon Signed-Rank Testi, et välja selgitada, kuidas erinevad ohvri ja süüdlase vaatepunktist esitatud enda ja teise käitumine, emotsioonid ja vaimsed seisundid ning kas saadud erinevused on statistiliselt olulised. Võrdlesin kõiki elemente ohvri ja süüdlase perspektiividest: enda käitumine ohvri ja süüdlase perspektiivist, teise käitumine ohvri ja süüdlase perspektiivis, enda emotsioonid ohvri ja süüdlase perspektiivist, teise emotsioonid ohvri ja süüdlase perspektiivist, enda vaimsed seisundid ohvri ja süüdlase perspektiivist ning teise vaimsed seisundid ohvri ja süüdlase perspektiivist.

Tulemused

Erinevate narratiivi elementide esinemissagedust konfliktinarratiivides illustreerib Tabel 2, kus on narratiivi elemendid esindatud nii ohvri kui ka süüdlase perspektiivist, näidates, millise osa iga element moodustab kogu elementide arvust.

Tabel 2
Narratiivi elementide esinemine perspektiivide järgi (proportsioonid)

Narratiivi element	Perspektiiv				
	Ohver		Süüdlane		
	%	(SD)	%	(SD)	
Enda käitumine	25	(0.23)	47	(0.28)	***
Teise käitumine	38	(0.27)	18	(0.19)	***
Enda emotsioonid	13	(0.15)	6	(0.09)	***
Teise emotsioonid	4	(0.07)	9	(0.17)	*
Enda vaimsed seisundid	14	(0.16)	13	(0.18)	
Teise vaimsed seisundid	6	(0.10)	7	(0.12)	

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Käitumine

Wilcoxon Signed-Rank Test näitas, et nii enda kui ka teise osapoole käitumise kirjeldamine erines ohvri ja süüdlase perspektiivist. Enda käitumist kirjeldati süüdlasena sagedamini kui ohvrina, $W = 340.50$, $z = -3.73$, $p < .001$. Teise osapoole käitumist kirjeldati ohvrina sagedamini kui süüdlasena, $W = 1207$, $z = 4.00$, $p < .001$.

Emotsioonid

Wilcoxon Signed-Rank Test näitas, et enda emotsioone kirjeldati ohvrina sagedamini kui süüdlasena, $W = 649$, $z = 3.21$, $p < .001$. Teise emotsioone kirjeldati süüdlasena sagedamini kui ohvrina, $W = 177$, $z = -2.26$, $p = 0.012$.

Vaimsed seisundid

Wilcoxon Signed-Rank Test näitas, et nii enda kui ka teise osapoole vaimsete seisundite kirjeldamine ei erine oluliselt ohvri ja süüdlase perspektiivist. Tulemused ei näita statistiliselt olulist erinevust ei enda vaimsete seisundite kirjeldamises, $W = 468.50$, $z = 0.49$, $p = 0.313$, ega ka teise vaimsete seisundite kirjeldamises, $W = 307$, $z = 0.16$, $p = 0.568$, ohvri ja süüdlase perspektiivist.

Arutelu

Uurimuse eesmärk oli välja selgitada sarnasused ja erinevused täiskasvanute romantilistes suhetes esinenud konfliktide kirjeldamises ohvri ja süüdlase perspektiivist. Tulemused näitasid, et enda käitumist kirjeldati sagedamini süüdlasena, kuid teise osapoole käitumist kirjeldati sagedamini ohvrina. Hüpoteesid, et ohvri perspektiivist kirjeldatakse enda emotsioone ja vaimseid seisundeid sagedamini ning teise osapoole emotsioone ja vaimseid seisundeid harvemini, said osalist kinnitust. Ohvri perspektiivist kirjeldati enda emotsioone tõepoolest sagedamini ja teise osapoole emotsioone harvemini võrreldes süüdlase perspektiiviga. Enda ja teise osapoole vaimsete seisundite kirjeldamisel aga ei ilmnunud olulisi erinevusi kahe perspektiivi vahel.

Uurimuse tulemused näitavad, et ohvri ja süüdlase vaatepunktist erinevad oluliselt emotsioonide kirjeldamine. Ohvri rollis olles on fookuses enda emotsionaalne seisund, samal ajal kui süüdlase rollis keskendutakse teise isiku emotsioonidele. Need tulemused on kooskõlas varasema teaduskirjandusega (Baumeister jt, 1990; Leith & Baumeister, 1998; Posada, 2008; Wainrybi jt, 2005). Samuti täiendab sinne uurimus Wainrybi jt (2005) ning Posada (2008) leide, kinnitades, et ohvrina keskendutakse peamiselt enda tunnetele ja perspektiivile, samas kui süüdlase narratiivid hõlmavad mõlemat osapoolt. Selliseid tulemusi saab selgitada Leithi ja Baumeisteri (1998) järeldustega, mis näitavad, et süüga seotud lugudes ja süüaltid inimesed võivad näha konflikte mitmekülgsemalt arvestades mõlemat konflikti osapoolt, tänu süüaltisuse seosele võimega arvestada teise vaatepunkti. Siinses uuringus väljendubki eelnevalt kirjeldatu just suure erinevusena emotsioonide kirjeldamises. Kuigi Wainrybi jt (2005) ning Posada (2008) uuringud viidi läbi lastega, siis näib, et ka täiskasvanute puhul erineb emotsioonide kirjeldamine ohvri ja süüdlase vaatepunktidest. Konfliktiolukorda meenutades võib ohvri rollis olnud inimene olla rohkem haaratud omaenda emotsioonidest, sest amügdala on üle võtnud ajutegevuse kui emotsioon on läinud kõrgeks/intensiivseks ja ei suudeta muule keskenduda või muud näha ning seetõttu võib olla vähem võimet keskenduda teise inimese emotsioonidele (LeDoux, 1997).

Uurimuse tulemused näitavad erinevusi ohvri ja süüdlase perspektiivides ka käitumise aspektis, mida varasemalt pole välja toodud. Varasemalt on leitud, et enda käitumist kirjeldatakse positiivsemalt (Hinnekens jt, 2020; Tamm & Tõugu, 2022) ning ohvri perspektiivist kirjeldatakse sageli agressiivset käitumist kahjulikumalt kui süüdlase perspektiivist (Baumeister jt, 1990; McCarthy jt, 2022). Lisaks, kuigi on leitud, et ohvri perspektiivist keskendutakse rohkem süüdlase kahjustavale käitumisele, ent süüdlase

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

perspektiivist esineb kahjustava käitumise kirjeldamist vähem (Wainryb jt, 2005), siis siinse uurimuse tulemused näitavad, et süüdlasena kirjeldati rohkem enda käitumist ja ohvrina kirjeldati rohkem teise osapoole käitumist. Seega, mõlemal juhul, olenemata, kas oldi konfliktis süüdlane või ohver, kirjeldatakse rohkem süüdlase käitumist. Kui emotsioonide osas keskendutakse ohvri rollis peamiselt enda tunnetele, siis käitumise kirjeldamise osas on oluline mõista, et ohvrina rohkem kirjeldatud teise osapoole käitumine ei pruugi tähendada sügavamat mõistmist või empaatiat süüdlase suhtes, vaid võib pigem väljendada süüdistavat kirjeldamist teise käitumisest konflikti olukorras või ka konflikti tekitamise osas. Leitud erinevused käitumise ja emotsioonide osas kinnitavad Baumeistri jt (1990) teesi, kus ohvri ja süüdlase perspektiividest konstrueeritakse sündmuse erinevalt.

Kuigi varasemalt on leitud, et vaimsete seisundite kirjeldamine erineb ohvri ja süüdlase perspektiivist (Wainryb jt, 2005), siis siinsed tulemused seda ei näita. Erinevus võib tuleneda meetodilistest erinevustest kahe uuringu vahel, kus Wainrybi jt (2005) uuringus kasutati intervjuusid, ent mina kasutasin küsimustikku. Intervjuu võib võimaldada uurijal rohkem avatud dialoogi, mis võib omakorda tuua esile pikemaid ja sügavamaid vastuseid, võrreldes küsimustikuga. Erinevus võib tuleneda ka uuritavate sihtrühmast, kus Wainrybi jt (2005) uurimus keskendus lastele, samas kui käesolev uuring keskendus täiskasvanutele. Laste ja täiskasvanute vahel võib olla mitmeid olulisi erinevusi, näiteks kognitiivsed võimed ja emotsionaalne areng. Täiskasvanutel, kellel on arenenumad kognitiivsed võimed kui lastel, võivad olla paremad oskused enda ja teise vaimseid seisundeid mitmekesisemalt kirjeldada. Lisaks võivad täiskasvanud seeläbi kalduda rohkem omistama teisele inimesele mõtlemist, eeldamist, arusaamist, mistõttu võis täiskasvanute narratiivides esineda rohkem ka teise inimese vaimsete seisundite kirjeldamist. Sarnast nähtust kinnitab ka Hinnekensi jt (2020) uuring, mis näitas, et konfliktiolukorras on levinud tendents üritada mõista teise osapoole mõtteid ja seisukohti. Seetõttu võivad täiskasvanud olla rohkem valmid ja võimelised ka teise osapoole mõtteid ja arusaamisi arvestama ja kirjeldama. Lisaks, kuna lapsed võivad olla egotsentrilisemad, keskendudes peamiselt omaenda mõtetele ja vaatepunktile, siis ei pruugi nad samal määral pöörata tähelepanu teiste inimeste vaimsetele seisunditele kui täiskasvanud (Lagattuta & Kramer, 2021).

Ka emotsionaalne areng võib mängida olulist rolli, kuna see võib mõjutada inimese võimet mõista ja kirjeldada nii enda kui ka teise inimese emotsioone ja vaimseid seisundeid (Gross, 2015). Konfliktiolukorras võib aga esineda kalduvus rohkem omistada emotsioone ohvrile, arvestades tema haiget saamist süüdlase poolt (Baumeister jt, 1990). Huvitav leid on see, et

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

vaimsete seisundite kirjeldamisel ei esinenud olulisi erinevusi, mis viitab sellele, et nii ohvrid kui ka süüdlased püüavad muu hulgas mõista teist osapoolt. Emotsioonide osas peetakse aga olulisemaks keskenduda ohvrile (Wainryb jt, 2005), mis võib tuleneda eeldusest, et ohvristaatusega käivadki kaasas tugevamad emotsioonid, sest ohver on see, kellele on tehtud liiga. Veel üks põhjus, mis ohvrina keskendutakse teise vaimsetele seisunditele aga mitte emotsioonidele võib olla see, et teise inimese vaimsetele seisunditele keskendumine võib olla seotud sooviga mõista nende motiive, mõttekäiku ja seega käitumist, sest ohvrina võime olla huvitatud sellest, miks teine inimene teatud viisil käitus või otsuse langetas (Decety & Lamm, 2006). Seetõttu võime püüda mõista teise osapoolte vaimseid seisundeid, et paremini mõista nende tegusid ja reaktsioone.

Piirangud ja edasised uurimussuunad

Antud uuringul on kolm peamist piirangut, mis vajavad käsitlemist. Esiteks on uuringu piiranguks väike valim, mis võib mõjutada tulemuste üldistatavust. Teiseks on uuringu piiranguks see, et enamus osalejad olid naised, mis võib samuti mõjutada tulemuste üldistatavust ning vajab edasistel uuringutel täpsustamist ja mitmekesistamist. Lisaks on uuringu piiranguks küsimustiku kasutamine, mille tõttu ei saanud esitada täpsustavaid küsimusi.

Vaatamata piirangutele võib käesolevat uurimust näha esimese sammuna Eesti täiskasvanute romantilistes suhetes esinevate konfliktide perspektiivide erinevuste kirjeldamisel. Edasised uurimused võiksid süveneda konkreetsemalt käitumise valentsile, uurides, kuidas võiksid esineda näiteks, negatiivne (kahjustav), positiivne (mõistev) ja neutraalne (ilma igasuguse hinnanguta) käitumine, ning võrrelda nende erinevusi ohvri ja süüdlase vaatepunktist. Kuna nii ohvri kui süüdlase vaatepunktist kirjeldati tunduvalt rohkem süüdlase käitumist, siis peaks uurima, mida seal käitumises täpsemalt esile toodi. Lisaks võiks uurida ka põhjalikumalt emotsioone ja vaimseid seisundeid ning kodeerida täpsemalt, milliseid emotsioone (kurbus, viha, süü jne) ja vaimseid seisundeid (veendumine, eeldamine, soovimine jne) konfliktilugudes esitati ning võrrelda ka nende sageduse erinevust ohvri ja süüdlase vaatepunktist. Samuti võiksid edasised uurimused uurida rohkem kategooriaid, näiteks viiteid konfliktide puhkemise põhjustele ja lahendustele ning nende erinevusele ohvri ja süüdlase vaatepunktist.

Kokkuvõte

Täiskasvanute romantiliste suhete konfliktide kirjeldamisel ilmnes selge erinevus ohvri ja süüdlase perspektiivides, kus ohvri rollis olles keskendutakse rohkem teise osapoole käitumisele ja enda emotsionaalsele seisundile, samal ajal kui süüdlase rollis keskendutakse peamiselt enda käitumisele ning teise osapoole emotsionaalsele seisundile. Vaimsete seisundite kirjeldamine aga ei erinenud oluliselt ohvri ja süüdlase perspektiividest.

Uurimustulemused täiendavad varasemaid uurimusi ohvri ja süüdlase perspektiivide erinevustest ning pakuvad praktilisi suuniseid ja panuse romantiliste suhete konfliktide paremaks mõistmiseks. Suhtenõustajad, paariterapeudid ja lepitajad saaksid kasutada neid teadmisi klientide abistamisel, õpetades neile paremini mõistma partneri vaatevinklit ning seega arendada konfliktide lahendamise oskusi. Täpsem arusaamine sellest, kuidas osapooled kogevad ja kirjeldavad konflikte erinevatest vaatenurkadest, võib juhtida efektiivsemate nõustamisstrateegiateni, mis soodustavad suhteprobleemide lahendamist ja suhete tervenemist. Näiteks saaks ohvri rollis olevat inimest suunata rohkem mõtlema ka teise inimese tunnetele. Lisaks kui ohvril kipub esinema tendents kirjeldada vaid teise tegusid ja käitumist, siis saaks suunata ka analüüsima enda käitumist ja tegusid, mis võisid samuti viia konflikti vallandumiseni.

Kirjandus

- Argyle, M., & Furnham, A. (1983). Sources of satisfaction and conflict in long-term relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 45(3), 481–493. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.2307/351654>
- Baumeister, R. F., Stillwell, A. M., & Heatherton, T. F. (1995). Personal narratives about guilt: Role in action control and interpersonal relationships. *Basic and Applied Social Psychology*, 17(1–2), 173–198. https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1207/s15324834basp1701&2_10
- Baumeister, R. F., Stillwell, A., & Wotman, S. R. (1990). Victim and perpetrator accounts of interpersonal conflict: Autobiographical narratives about anger. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 994–1005. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.5.994>
- Caughlin, J. P., Vangelisti, A. L., & Mikucki-Enyart, S. L. (2006). Conflict in dating and marital relationships. *Sage handbook of conflict communication: Integrating theory, research, and practice*, 129–157.
- Decety, J., & Lamm, C. (2006). Human empathy through the lens of social neuroscience. *The scientific World journal*, 6, 1146–1163.
- Dunn, J. (Ed.). (2004). *Understanding children's worlds*. Blackwell publ.
- Feiring, C., Markus, J., & Simon, V. A. (2020). Romantic conflict narratives in emerging adult couples: Viewpoint and gender matter. *Family Process*, 59(1), 127–141. <https://doi.org/10.1111/famp.12418>
- Feiring, C., Milaniak, I., Simon, V. A., & Clisura, L. (2017). Gender and negative emotion during narratives about romantic conflict: Links to conflict strategies. *Journal of Relationships Research*, 8. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1017/jrr.2017.9>
- Gao, X., Yu, H., Peng, L., Gong, X., Xiang, Y., Jiang, C., & Zhou, X. (2021). The mutuality of social emotions: How the victim's reactive attitude influences the transgressor's emotional responses. *NeuroImage*, 244. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1016/j.neuroimage.2021.118631>
- Gottman, J. M. (2011). *The science of trust: Emotional attunement for couples*. WW Norton & Company.
- Gross, J. J. (2015). Emotion regulation: Current status and future prospects. *Psychological inquiry*, 26(1), 1–26.

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

- Lagattuta, K. H., & Kramer, H. J. (2021). Advanced emotion understanding: Children's and adults' knowledge that minds generalize from prior emotional events. *Emotion, 21*(1), 1–16. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1037/emo0000694>
- Laursen, B., B. Finkelstein, and N. Betts. (2001). "A Developmental Meta-Analysis of Peer Conflict Resolution." *Developmental Review 21*: 423–449. <https://doi:10.1006/drev.2000.0531>
- Laursen, B., and C. Hafen. (2010). "Future Directions in the Study of Close Relationships: Conflict Is Bad (Except When It's Not)." *Social Development (Oxford, England) 19*: 858–872. <https://doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00546n>
- LeDoux, J. E. (1997). Emotion, memory and the brain. *Scientific American, 7*(1), 68–75.
- Leith, K. P., & Baumeister, R. F. (1998). Empathy, shame, guilt, and narratives of interpersonal conflicts: Guilt-prone people are better at perspective taking. *Journal of Personality, 66*(1), 1–37. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1111/1467-6494.00001>
- Lonigro, A., Longobardi, E., & Laghi, F. (2021). Pragmatics in the elementary school years: The contribute of mental state language used in narrative and persuasive texts. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1007/s12144-021-01462-8>
- McAdams, D. P., & Pals, J. L. (2006). A new Big Five: Fundamental principles for an integrative science of personality. *American Psychologist, 61*(3), 204–217. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.61.3.204>
- McCarthy, R. J., Rivers, A. K., Jensen, A. P., Pawirosetiko, J. S., & Erickson, J. M. (2022). Is the victim-perpetrator asymmetry stronger in situations where blame is being assigned? *Journal of Experimental Social Psychology, 101*, 1–8. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1016/j.jesp.2022.104333>
- McDonald, K. L., & Asher, S. R. (2013). College students' revenge goals across friend, romantic partner, and roommate contexts: The role of interpretations and emotions. *Social Development, 22*(3), 499–521. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1111/j.1467-9507.2011.00650.x>
- Pasupathi, M., & Wainryb, C. (2019). When I hurt others, and when I get hurt: Integrating victim and perpetrator experiences of harm into a sense of moral agency. *Social Development, 28*(4), 820–834. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1111/sode.12334>
- Posada, R. (2008). Making sense of interpersonal conflicts from a victim and a perpetrator perspective: Colombian displaced adolescents tell about their social experiences

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

[ProQuest Information & Learning]. In *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering* (Vol. 69, Issue 6–B, p. 3878).

- Simon, V. A., Kobielski, S. J., & Martin, S. (2008). Conflict beliefs, goals, and behavior in romantic relationships during late adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(3), 324–335. <https://doi.org/10.1007/s10964-007-9264-5>
- Zechmeister, J. S., & Romero, C. (2002). Victim and offender accounts of interpersonal conflict: Autobiographical narratives of forgiveness and unforgiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(4), 675–686. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1037/0022-3514.82.4.675>
- Tamm, A., & Tõugu, P. (2022). Adults' narratives of positive and negative conflicts. *Conflict Resolution Quarterly*, 39(4), 441–449. <https://doi.org/10.1002/crq.21342>
- Wainryb, C., Brehl, B. A., & Matwin, S. (2005). Being hurt and hurting others: Children's narrative accounts and moral judgments of their own interpersonal conflicts. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70(3), 1–114. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.2005.00350>

Täiskasvanute narratiivid konfliktidest

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Killu Issak